То як Семен із заходом сонця вернув додому, то застав на своїм подвір'ї п'ять кованих возів, набитих всіляким добром, ще й колиска наверху була. Коні коло возів добрі. А на приспі сиділи старі й молоді, самі незнайомі. То Семен старий і босий, з черевиками через плечі, сказав:

— Славайсу Христу, люди добрі! Відки ви і як вас маю звати?

— Ми буковинські, війна вігнала нас із дому; я є Данило, а це коло мене моя жінка Марія, стара вже; а це мої дві невістці з дітьми, та донька, також з дітьми; та хочемо у вас переночувати, як приймете.

— Ночуйте, та будьте гостями. Сяду я коло вас, та побалакаю з вами, а жінка най варить вечерю. Вона в мене друга, молода і годна, як схоче.

— А це в мене перша, уже п'ятдесят років, як за мною, та тепер здуріла, та поховаю я єї десь на роздорожу, бо розум свій загубила під колесами. Доки ще з фіри виділа наше село, то плакала та з воза тікала, та невістки здоганяли, а як не вздріла вже свого села, та заніміла. Та сидить отут німа межи внуками…

— Бадю Даниле, не дивуйте! Вона лишила слова свої на вікнах та на золотих образах в свої хаті, то вони, як пташечки, б'ютьси по порожні хаті, як сироти. Молитви щебечуть по вуглах, а баба без них німа буде… А підіть ви до великої хати та перед святим Николаєм проведіть єї молитву; може, народитьси в ні слово.

То оба старі затягнули бабу перед образи й голосно говорили молитву. Та баба мовчала.

— Загубила вона свої слова коло своїх свєтих та й там їх відшукає.

Знов на приспі.

— Не моє діло питати, але чого ви кованими возами та вороними кіньми та з дітьми молодими землю свою покинули?

— Бадю Семене, на вороні коні та на вози ковані я склав свої діти, аби їх на наругу не подати. Як попа з попадею скували та повезли в гори, як професора взєли вночі бог вість куда, а віта повісили серед села і поклали жовніря, аби хто не поховав, то я відрікси землі та й кров свою наклав на ковані вози, аби ніхто єї не споганив. Цар православний, а ми православні, та й зрада. Це раз; а другий раз — москаль іде і сонце залягає. І Хина, і Сибір, та дикий нарід з цілого світа; старих ріжуть, молоді жінки гвавтують та цицки відрубують, а малі діти ведуть у колію та розкидають по пустих землях у далекім царстві… Та вікна в селі посліпли, а дзвони заніміли. Кара божа спустиласи на нас за гріхи цілого світа. І від тєжкої руки господа милосердного я пробував кров свою, діти мої, забрати в мир хрещений.

— Кличуть вечєріти, Даниле, а бога не гнівіть своїм нерозумним жалем.

***

Їжте та досєгайте ви, птахи, що летите, не знати куди. А ми, Даниле, оба покушіймо цеї гіркої, та, може, старі наші плечі від землі відвернутьси вгору.

Вечеря не була нікому мила, лиш оба діди попивали горівку та також страви не брали в рот.

— Ідіть ви, діти, спати зі своїми дітьми, най вам бог ясні сни намалює, а ми, старі, ще побудемо.

— Даниле, коби-сте не гнівалиси, то я би щось сказав вам.

— Я розум і гнів лишив на своїм подвір'ї; можете мене і вібити, бо я, видите, старий птах, та без гнізда.

— Старий птах най гнізда старого не покидає, бо нове збудувати вже не годен. Бо ліпше, аби єго голова у старім гнізді застигла, як у яру при чужій дорозі.

— Правда, Семене, правда, за це слово я вам дєкую…

— Та куда ви си вібрали? За панами і за жидами? Цісар має для них касу отворену, а вам каса заперта. Як увідете у чужий язик, у великі студені мури, то доля розфурєє вас по каміню, і лиш снитиси вам буде наша красна земля, а руки закостенілі будуть з непам'єті сіяти на сміх панам, що спаціірують, яру пшеницю по каміню. Бог не прийме вас до себе з того каміня, але віде перед свої ворота, як вас уб'ють на ваші землі. Вертайтиси на свою мнєконьку землю, а там буде вас бог благословити і на шибениці…

— Грішний я, Семенку, грішний перед богом і перед вами. А то в мене ниви, як вівці добре годовані, чорні та кучеряві. Я зараз завертаю вози до схід сонця, аби бога не гнівити…

— Наше діло з землею; пустиш єї, то пропадеш, тримаєш єї, вона всю силу з тебе вігортає, вічерпує долонями твою душу; ти припадаєш до неї, горбишси, вона з тебе жили вісотує, а за то у тебе отари, та стада, та стоги. І вона за твою силу дає тобі повну хату дітий і внуків, що регочутьси, як срібні дзвінки, і червоніють, як калина… Не йди, Даниле, з панами та з жидами, не шукай царя, бо тобі царя не треба; все якийсь прийде до мужика, аби податок брати…

— За ваше слово, Семене, най вам бог дасть усе найліпше; я вертаю додому, най си діє божа воля.

Та й баба Марія заговорила:

— Ідім, Даниле, додому, ідім.

— Ат сука баба, як вішло на єї, то зараз заговорила!

— А тепер пиймо на "будьте здорові"; дай боже, аби-м лиху годину перебули, а як пімремо, аби наші кості зогнивали в наші землі.

І пили оба діди, та й стара баба з ними, та співали. Баба сиділа в середині, та кріпко обіймала обох руками, та проводила пісні:

Лишень моя мила,

Як голубка, сива,

Вона спати не лягає!

Дитину колише,

Дрібне листя пише,

З буйним вітром розмовляє…

Та так вони співали до зорів, а на зорях ковані вози заклекотіли, і Данило вертав додому.

А як сонце сходило, то оба діди прощалися, цілували себе в чорні руки, а червоне сонце кинуло їх тіні через межі, далеко по землі.